

Biosfärprogram 2023-2025

Att samskapa

Strategi för hållbar utveckling inom
Biosfärområde Östra Vätterbranterna

Referens Biosfärområde Östra Vätterbranterna – ideell förening
Författare, Ellen Nystedt för Länsstyrelsen och Simon Jonegård, konsult
Webbplats www.ostravatterbranterna.se

© Östra Vätterbranterna 2023

Innehållsförteckning

Förord.....	4
Sammanfattning.....	5
Vidareutveckling, samskapande och engagemang.....	5
Avgränsning	6
Läsanvisning.....	6
Biosfärprogrammets funktion för hållbar utveckling	7
Unescos mål för biosfärområden som modellområde för hållbar utveckling.....	8
Biosfärområdet utgör en arena för implementering av Agenda 2030	10
Vätterbranterna kan bidra till samtliga globala miljömål.....	10
1. Biosfärområdet utgör arenor för samverkan	10
2. Biosfärområdet kopplar ihop aktörer – vertikalt och horisontellt	10
3. “För människa, planet och välbefinnande” – Biosfärområdet integrerar de Globala Målen ...	11
4. Biosfärområdet bidrar till att upprätthålla ekosystem	11
5. Biosfärområden främjar lärande om hållbar utveckling.....	11
Verksamhet i enlighet med biosfärprogrammet	11
SKAPARGRUPPER	14
Landskapsgruppen	16
Entreprenörskapsgruppen.....	17
Lärande- och kunskapsgruppen.....	19
Samskapande genom samverkan på olika sätt.....	20
Att kommunicera, kunskapsdela och skapa intresse.....	21
Utmaningar och mål att enas kring	21
Uppföljning.....	21
Framtagandeprocessen av det reviderade biosfärprogrammet.....	22
Värdefulla aktiviteter och samverkansforum under framtagandeprocessen	22
Bilagor	23

Förord

Biosfärprogram 2016–2021 Strategi för hållbar utveckling inom Östra Vätterbranterna har tjänat oss väl och är till stora delar fortfarande aktuellt. När vi nu går in i vårt andra decennium som biosfärområde har vi gjort en mindre revidering för att ta hänsyn till förändringar i omvärlden och poängtera uppdraget att sprida modeller utanför området. Dessutom vill vi med revideringen förtydliga möjligheten till samverkan inom och mellan de olika arenorna i föreningen.

Den nu föreliggande revideringen är ett tilläggsdokument till Biosfärprogrammet 2016–2021, som bygger på de erfarenheter vi har fått och som framkommit under den utvärderingen av det hittillsvarande arbetet som vi har lämnat till Unesco. Revideringen ska ses som ett dynamiskt och levande dokument för inspiration och utveckling.

Ur omvärldsanalysen kan vi hämta att Agenda 2030 har tillkommit och att medvetenheten om klimatet, miljön samt minskningen av den biologiska mångfalden har blivit mer allmän i samhället, medan de politiska besluten inte är tillräckliga vare sig nationellt eller globalt. Föreningens lärande behöver stärkas om vi skall kunna vara såväl en spjutspets som en bred rörelse för hållbar utveckling. Föreningen har ökat medlemsantalet och samverkan är alltjämt den viktigaste ledstjärnan. Under de sju åren som gått har en rad svåra händelser påverkat vårt område och vårt arbete. Flyktingkrisen, torrsommaren 2018, pandemin, kriget i Ukraina och en accelererande klimatkris.

När den globala handlingsplanen för Unescos Biosfärprogram Lima Action Plan löper ut 2025 kan det vara rimligt att också utarbeta ett nytt Biosfärprogram för Östra Vätterbranterna. För att det skall bli möjligt bör styrelsen de närmaste åren initiera olika förstudier med olika perspektiv tex en uppdatering av Näringslivsstudien från 2014, inventeringar av olika slag, amatörforskning, självförsörjningsgrad i området, utbildning, dialoger kring svåra frågor och olika vägar att implementera uppnådda resultat. Styrelsen bör också sträva efter att inkludera fler aktörer från föreningar och samhällsliv. Styrelsen bör också få i uppdrag att säkerställa finansiering och årligen fondera medel för att möjliggöra att ett nytt program kan utarbetas. Med en förhoppning om att detta skall vara ett levande strategidokument som tydligt visar kontinuitet, utveckling och inspiration från biosfärområdets bildande, via nuvarande Biosfärprogram till ett nytt i senare delen av 2020-talet.

- Biosfärföreningens ordförande Inger Ekengard

Sammanfattning

Biosfärområden är modellområden för hållbar utveckling. I Östra Vätterbranterna finns en snart trettio år lång erfarenhet av dialog och samverkan kring landskapets olika värden varav tio år som biosfärområde. Att vara ett modellområde för hållbar utveckling är en utmanande läroprocess. Nya utmaningar från lokal till global nivå tillkommer och biosfärföreningen har den delikata uppgiften att prioritera sina begränsade resurser till där de gör störst nytta både till lokalsamhället och till världs nätverket med biosfärområden.

Biosfärprogrammet är det verktyg som ska hjälpa föreningen att strukturera och prioritera arbetet. Med biosfärprogrammet som grund ska biosfärföreningens bidra till ökad hållbarhet i enlighet med Agenda 2030. Programmet ska också inspirera andra organisationer till genomförande av åtgärder och projekt som är i linje med biosfärföreningens verksamhetsidé och värdegrund.

Biosfärprogrammet 2023–2025 (BP 2023) är en revidering av Biosfärprogram 2016–2021 (BP 2016) med en mycket begränsad giltighetsperiod. Verkställande av organisationsstruktur och genomförande av verksamheten är att se som en vidareutveckling för att uppnå en effektivare organisation med ökade möjligheter att skapa engagemang och aktiviteter som går ut på att bevara, utveckla och stödja landskapets värden. Programperioden är att betrakta som en period att testa nya strukturer för samskapande med syfte bidra till en vidareutveckling av biosfärverksamheten och Vätterbranterna som ett modellområde för hållbar utveckling. Det som under programperioden faller väl ut kan tas tillvara eller förfinas, det som fungerar sämre kan tas bort i samband med att ett helt nytt biosfärprogram arbetas fram till 2026. Biosfärprogrammet är framtaget av Ellen Nystedt (Länsstyrelsen) och Simon Jonegård (konsult) på uppdrag av styrelsen för Biosfärområde Östra Vätterbranterna ideell förening.

Med ”samskapande” syftas på de gränsöverskridande samarbeten för att hantera gemensamma utmaningar som kan bli resultaten av samverkan. Det innebär att olika aktörer gemensamt bidrar till utveckling, skapar kunskap, forskningsresultat och annat av gemensamt intresse.

Biosfärföreningen bör ha som ambition att arbeta med alla globala miljömål. Genom den funktion biosfärområdet har som arena för samverkan och modellområde för hållbar utveckling, finns en unik förutsättning att arbeta med implementering av mål 17 i synnerhet.

Vidareutveckling, samskapande och engagemang

Förändringarna från BP 2016 till BP 2023 omfattar utformandet av samverkansarenor med brett (skapargrupper, medlemsmöten) respektive djupgående fokus (arbetsgrupper, projektgrupper, medlemsaktiviteter). Därtill förtydligas medlemmars möjlighet att engagera sig, bidra och påverka verksamheten. De tidigare sex olika fokusgrupperna ersätts av tre så kallade Skapargrupper samt ett icke förutbestämt antal arbetsgrupper och projektgrupper.

Syftet med skapargrupperna är att utgöra en formaliserad och neutral arena för parter att samverka med viljan att samskapa lösningar kring komplexa hållbarhetsutmaningar.

Skapargrupperna möjliggör samskapande genom att utgöra samverkansytor med bred representation från grundarorganisationer och andra relevanta parter. Utifrån ett tvärsankteriet angreppssätt kan olika målkonflikter belysas och broar byggas mellan olika sektorer.

Biosfärföreningen via koordinatoren är sammankallande för skapargrupperna. Vilka parter som deltar i grupperna beslutas av föreningens styrelse.

Utöver skapargrupperna är olika former av dynamiska projektgrupper, arbetsgrupper och medlemsaktiviteter viktiga för förverkligande av samskapandet och testande av idéer som söker och utvecklar lokala lösningar på globala problem. Exempelvis i form av projekt och aktiviteter samt

delande av erfarenheter. I dessa grupper kan alla som vill engagera sig, de är dynamiska och kan variera över tid. Grupperna rapporterar till verkställande utskott eller styrelsen.

Medlemsmöten är viktiga för att förmedla biosfärföreningens syfte och verksamhet, skapa engagemang och tillvarata medlemmars kunskap, önskemål kring verksamheten och vilja att vara delaktiga.

Avgränsning

Det reviderade biosfärprogrammet löper från år 2023–2025 och läses som ett komplement till biosfärprogram 2016–2021, förlängt till och med 2022.

Det reviderade biosfärprogrammet har tagits fram under en begränsad tidsperiod (3 månader) och med begränsade resurser. Ett stort fokus har lagts på dialog och inhämtande av erfarenheter, önskemål och reflektioner från deltagare i fokusgrupper, styrelsen, regionala och kommunala organisationer samt engagerade medlemmar. Arbetsprocessen har resulterat i förändringar i förhållande till föregående biosfärprogram, med avseende på hur den breda samverkan och det praktiska genomförandet av åtgärder beskrivs och formeras.

Läsanvisning

Reviderat biosfärprogram 2023–2025 är ett kortfattat dokument utan djupgående analyser av biosfärområdets lokala förutsättningar och utmaningar gällande de tre dimensionerna av hållbarhet; ekologisk, social, ekonomisk, lärande och samverkan. De i biosfärprogram 2016–2021 (BP 2016) beskrivna förutsättningarna är till stor del fortfarande relevanta och det finns inom revideringen inte utrymme att göra motsvarande nulägesanalys. De sex fokusområden som beskrivs i BP 2016 är även i det reviderade biosfärprogrammet (BP 2023) grunder för inom vilka områden som biosfärverksamhet ska bedrivas inom för att utgöra modellområde för hållbar utveckling. För information om fokusområdenas innebörd hänvisas till BP 2016. Tidigare organiserades samverkan och projekt upprättades inom sex fokusgrupper, beskrivningar kring detta i BP 2016 ersätts i BP 2023 av Skapargrupper och andra grupper i enlighet med detta reviderade biosfärprogram, BP 2023.

Bakgrund

Utifrån de förutsättningar och utmaningar som identifierades under arbetet med biosfärprogram 2016–2021 inom de tre hållbarhetsdimensionerna tillsammans med Lärande och Bred samverkan delades biosfärverksamheten in i följande sex olika fokusområden; Biosfärademien, Energi och klimat, Gastronomisk region, Levande landskap, Varumärke Östra Vätterbranterna och Turism och friluftsliv. För mer information om analys och beskrivning av förutsättningar se biosfärprogram 2016–2021, sid. 20–27.

För att bedriva verksamhet organiserades sex så kallade fokusgrupper kring dessa fokusområden bestående av både tjänstepersoner och ideellt engagerade. Delaktighet och aktivitetsnivå i grupperna har varierat under åren. Flera personer har deltagit i flera fokusgrupper. Vissa grupper har samarbetat och det har bitvis upplevts svårt att sortera frågeställningar, utmaningar och åtgärder så att de faller under endast en fokusgrupp. Samtidigt har det upplevts vara för täta skott och bristande samverkan och delande av erfarenheter och kunskap fokusgrupperna emellan.

Vätterbranternas vision ”Vi är alla en del av biosfären! Därför samverkar vi i Östra Vätterbranterna för att bevara, utveckla och stödja lokalsamhällets

livskraft, natur- och kulturarv samt kunskap och praktik – för oss och eftervärlden.”

I väntan på att Unesco år 2026 fastställer ett nytt vägledande dokument som ska ersätta Lima Action Plan beslutade biosfärföreningens styrelse att låta ta fram ett reviderat biosfärprogram 2023–2025. Revideringen är framtagen i enlighet med Vätterbranternas vision, verksamhetsidé och värdegrund eftersom det styr biosfärföreningens verksamhet på ett övergripande plan. Uppdraget för revideringen har varit att förbättra och förtydliga formerna för en bred och inkluderande samverkan, med bevarande av de sex fokusområdena men minskande av antalet fokusgrupper. Samtidigt ska en tydlighet skapas kring hur verksamhet och åtgärder ska syfta till att bidra till hållbar utveckling inom de tre hållbarhetsdimensionerna och uppfyllande av Agenda 2030.

Biosfärföreningen har det övergripande ansvaret för att biosfärprogrammet följs och biosfärföreningens styrelse för att det uppdateras.

Biosfärprogrammets funktion för hållbar utveckling

Att uppnå en hållbar utveckling är en global utmaning där lösningarna ofta är lokala och spänner över flera sektorer i samhället. Att som Vätterbranterna, sträva efter att vara ett modellområde för hållbar utveckling går ut på att bedriva verksamhet med syfte att **bevara, utveckla** och **stödja** landskapets alla värden. När vi söker efter lösningar på utmaningarna krävs därför ett helhetstänkande där hänsyn tas till samtliga hållbarhetsdimensioner. Samhällsutveckling och små som stora förändringar som bidrar till miljömässig, ekonomisk eller social hållbarhet behöver ske parallellt och dessutom vara integrerade i varandra. Det är därför viktigt att lokalsamhällen ges förutsättningar att bidra till förändring. Allmänhetens liksom lokala aktörers kunskap om hållbar utveckling kan innebära liksom parternas vilja att själva bidra till förbättring, är en förutsättning för dess genomförande.

*Hållbar utveckling = utveckling som
tillfredsställer dagens behov utan att äventyra
kommande generationers möjligheter att
tillfredsställa sina behov*

Figur 1. Visualiserar vad hållbar utveckling är och hur man kan se dess tre dimensioner som villkoret, medlet och målet.

Med svensk livstandard skulle den globala befolkningen 2022 nyttja resurser som motsvarar ca 4 jordklot (Global Footprint Network). Att bidra med lösningar för en alltmer hållbar utveckling är lika viktigt som komplext. Ekologiska (1 - villkoret), ekonomiska (2 - medlet) och sociala (3 – målet) aspekter liksom åtgärder kan inte frikopplas från varandra. Många åtgärder och försök att identifiera lösningar har inom biosfärverksamheten haft huvudfokus kring att stärka förutsättningarna för bevarande av komplexa ekosystem och ekosystemtjänster, men alltid i kombination med att bidra till uppfyllande av ekonomisk och/eller social hållbarhet.

Biosfärprogrammet ska utgöra ett stöddokument för att genom lärande, samskapande och att vara en neutral samverkansplattform flera parter emellan (stora som små organisationer, biosfärvårare, lokala företag) åstadkomma åtgärder som bidrar till implementering av hållbar utveckling. För att åstadkomma detta är det viktigt att utgå från Agenda 2030 (mer information i nästa kapitel) och de globala miljömålen. Biosfärprogrammet ska också inspirera andra organisationer till genomförande av åtgärder och projekt som bidrar till hållbar utveckling i linje med biosfärföreningens verksamhetsidé och värdegrund.

Projekten Eksuccé, Hållbar platsutveckling och FörVilda, är exempel på tre mycket olika samverkansprojekt vilka resulterar i samskapande. Trots sina olika metoder, infallsvinklar och målgrupper bidrar de alla till följande fyra globala miljömål: *15 – Ekosystem och biologisk mångfald*, *12 – Hållbar konsumtion och produktion*, *4 – God utbildning*, *17 – Genomförande och globalt partnerskap*. Varje individuellt projekt bidrar även till ytterligare av de globala miljömålen.

Det är framöver viktigt att biosfärföreningen fortsätter att utifrån olika infallsvinklar och angreppssätt, arbeta för att öka engagemang och kompetens, samverkan och samskapande, bred liksom fördjupande verksamhet. Det är därtill viktigt att föreningen bedriver en viss adaptiv verksamhet. Dels utifrån oväntade utmaningar såsom flyktingkriser, pandemi och krig, dels utifrån medlemmars intressen och vilja att bidra.

Unescos mål för biosfärområden som modellområde för hållbar utveckling

FN:s medlemsländer antog i september 2015 Agenda 2030 som ett globalt angreppssätt för att uppnå hållbar utveckling. Då formulerades även de 17 Globala målen med dess 169 delmål. Agenda 2030 formulerar den övergripande visionen för hur världen ska se ut år 2030 och de Globala målen utgör en mer detaljerad plan för vad världens länder måste åstadkomma för att uppnå social, ekonomisk och miljömässig hållbar utveckling.

När Agenda 2030 med dess 17 globala mål implementeras kan målkonflikter uppstå. Biosfärområden är platser där sådana konflikter kan hanteras, där behov för måluppfyllelse kan identifieras och analyseras, synergier utforskas och där lokalsamhällen kan inkluderas i arbetet med att söka lösningar till olika hållbarhetsutmaningar. Det innefattar ekologiskt, social och ekonomisk hållbarhet.

Det innebär även att arbeta för att bidra till de fyra övergripande målen i Lima Action Plan; Global handlingsplan för Unescos biosfärområden:

- Mål 1 - Väl fungerande modellområden för hållbar utveckling
- Mål 2 - Inkluderande dynamiska och resultatitriktade samarbeten och nätverk
- Mål 3 - Goda externa samarbeten och långsiktig finansiering
- Mål 4 - Omfattande, modern, öppen och transparent kommunikation, information och spridning av data

Med utgångspunkt i Lima Action Plan, syftar biosfärverksamhetens samverkan mellan grundarorganisationer och andra intressenter till att:

1. Bidra till bevarande av biologisk mångfald, återskapande och förstärkande av ekosystemtjänster och främjande av ett hållbart nyttjande av naturresurser
2. Bidra till hållbara, sunda och rättvisa samhällen och ekonomier
3. Stödja lärande för hållbar utveckling
4. Stödja bromsning av och anpassning till klimatförändringar och andra aspekter av globala miljöförändringar

Figur 2. Som modellområde medverkar Vätterbranterna i arbetet med hållbar utveckling genom att bidra med lokala lösningar som bidrar till uppfyllande av Agenda 2030 med dess 17 globala miljömål.

Biosfärområdet med dess landskap, aktörer, infrastruktur och invånare ger förutsättningar för biosfärföreningen att utgöra en neutral arena och en sammanhållande kraft mellan såväl enskilda medlemmar som invånare, företag, myndigheter och organisationer. Biosfärföreningen har genom sin bredd av samverkansparter samt tillhörighet till ett nationellt och internationellt nätverk under Unesco, unika förutsättningar att åstadkomma hållbara lösningar på lokala likväl som globala utmaningar.

FAKTARUTA:

Agenda 2030 – unikt och globalt angreppssätt för hållbar utveckling

- **Universellt** - riktar sig till alla världens länder och alla länder bär ett gemensamt ansvar för genomförande
- **Integrerade och odelbara** - inget av de 17 målen kan nås på bekostnad av ett annat och framgång krävs inom alla mål för att vi, lokalt som globalt, ska lyckas med genomförandet
- **Inkluderande** - har tagits fram genom den mest transparenta och inkluderande processen i FN:s historia

Gäller alla - ska genomföras i hela världen och med särskild hänsyn till de människor och samhällen som har sämst förutsättningar.

Biosfärområdet utgör en arena för implementering av Agenda 2030

Vätterbranterna kan bidra till samtliga globala miljömål

Agenda 2030 är universell vilket innebär att alla länder bär ett gemensamt ansvar för dess genomförande. Därtill är målen odelbara och ingen ska lämnas efter. Det innebär att inget mål kan nås på bekostnad av ett annat och framgång krävs inom alla områden för att målen ska kunna uppnås. Att ingen ska lämnas efter innebär att åtgärder måste genomföras med särskild hänsyn till de människor och samhällen som har sämst förutsättningar, även i Sverige och inom Vätterbranternas geografi. Agenda 2030 och Sveriges miljömål visar vad vi ska uppnå och är viktiga verktyg i arbetet för ökad hållbarhet på alla nivåer i samhället. Sveriges miljömål bidrar till den miljömässiga dimensionen av Agenda 2030

I regeringens handlingsplan RUS lyfts sex områden som särskilt viktiga att arbeta med för att nå de globala hållbarhetsmålen i Sverige:

1. ett jämlikt och jämställt samhälle
2. hållbara samhällen
3. en samhällsnyttig, cirkulär och biobaserad ekonomi,
4. ett starkt näringsliv med hållbart företagande
5. hållbar och hälsosam livsmedelskedja
6. stärkt kunskap och innovation.

För uppnå dessa mål identifieras ett behov av ökat samarbete regionalt och lokalt och mer tvärssektoriellt tänkande än tidigare. Ett behov som Vätterbranterna som biosfärområde kan visa på goda exempel och även fortsättningsvis vara ett modellområde för.

Fem funktioner centrala för biosfärområden bedöms av Sveriges Agenda 2030-delegation som avgörande delar för att nå de Globala Målen.

Följande fem funktioner, som är centrala för biosfärområden, har även efterfrågats av Sveriges Agenda 2030-delegation som avgörande delar för att nå de Globala Målen.

1. Biosfärområdet utgör arenor för samverkan

Biosfärföreningens verksamhet kan stärka befintliga strukturer. Genom att samla och samordna befintliga initiativ, aktörer och/eller erfarenheter, har biosfärorganisationen möjlighet att utgöra en neutral arena för samverkan. Detta illustreras av den breda representationen av sektorer och aktörer vi har i biosfärföreningen och projekt genomförda i regi av eller i samverkan med biosfärföreningen.

2. Biosfärområdet kopplar ihop aktörer – vertikalt och horisontellt

Genom att fungera som neutral arena för samverkan, skapas förutsättningar för samverkan över administrativa och geografiska gränser och mellan sektorer. Något som just biosfärområde Östra Vätterbranterna med dess sju grundorganisationer och nära samverkan med Regionen och Jönköpings Universitet är ett mycket tydligt exempel på. I de flesta aktiviteter och projekt deltar representanter från olika delar av samhället. Från markägare, företagare, skogsbrukare och fågelskådare till kommuner och länsstyrelser. Biosfärområdets mångfald av aktörer bidrar till att bryta upp stuprören i olika förvaltningsprocesser. Att bygga broar mellan sektorer är en viktig del i arbetet med att uppfylla de Globala Målen.

3. “För människa, planet och välbefinnande” – Biosfärområdet integrerar de Globala Målen

Biosfärorganisationerna har ett holistiskt sätt att ta sig an hållbar utveckling där bevarande av natur och biologisk mångfald blir en del av, och inte separerat från, utveckling. När intressenter med olika syn på en fråga får möjlighet att mötas och diskutera på en neutral arena, är det sannolikt att de lösningar och svar som genereras integrerar de ekologiska, sociala och ekonomiska aspekterna av hållbar utveckling.

4. Biosfärområdet bidrar till att upprätthålla ekosystem

Svenska Biosfärprogrammet ser människor som en del av, och inte separerade från, naturen. Människors insatser och nyttjande av naturen är ofta oönskade för att producera önskvärda ekosystemtjänster. Biosfärföreningens (biosfärområde Östra Vätterbranterna ideell förening) stadgar framhåller att välfungerande ekosystem är en förutsättning för mänskligt välbefinnande och en progressiv ekonomisk utveckling. Den uppfattningen är själva kärnan i Svenska Biosfärprogrammets arbete, och framhålls också i Agenda 2030. Biosfärföreningen strävar i sina projekt efter att, oavsett projektets inriktning eller övergripande syften, att även stärka ekosystemen så att de kan fortsätta att förse människor med ekosystemtjänster.

5. Biosfärområden främjar lärande om hållbar utveckling

Enligt Sveriges Agenda 2030-delegation krävs en storskalig samhällslig omställning för att kunna nå de Globala målen för hållbar utveckling. Omställningen är en lärandeprocess, där nya och innovativa modeller och metoder för hållbarhetsstyrning behöver utvecklas samtidigt som immateriell och erfarenhetsbaserad kunskap behöver bevaras och spridas. Lärande och utbildning för att bidra till hållbar utveckling är centralt och omfattar både invånare, näringsliv, organisationer och kommun/myndigheter. Dessutom är biosfärområden platser där människor kan engagera sig och lära sig om hållbar utveckling i praktiken. Studier av de lärdomar som görs i biosfärområden bidrar till att föra hållbarhetsforskningen framåt och lyckade projekt genomförda i Vätterbranterna får ofta stor spridning.

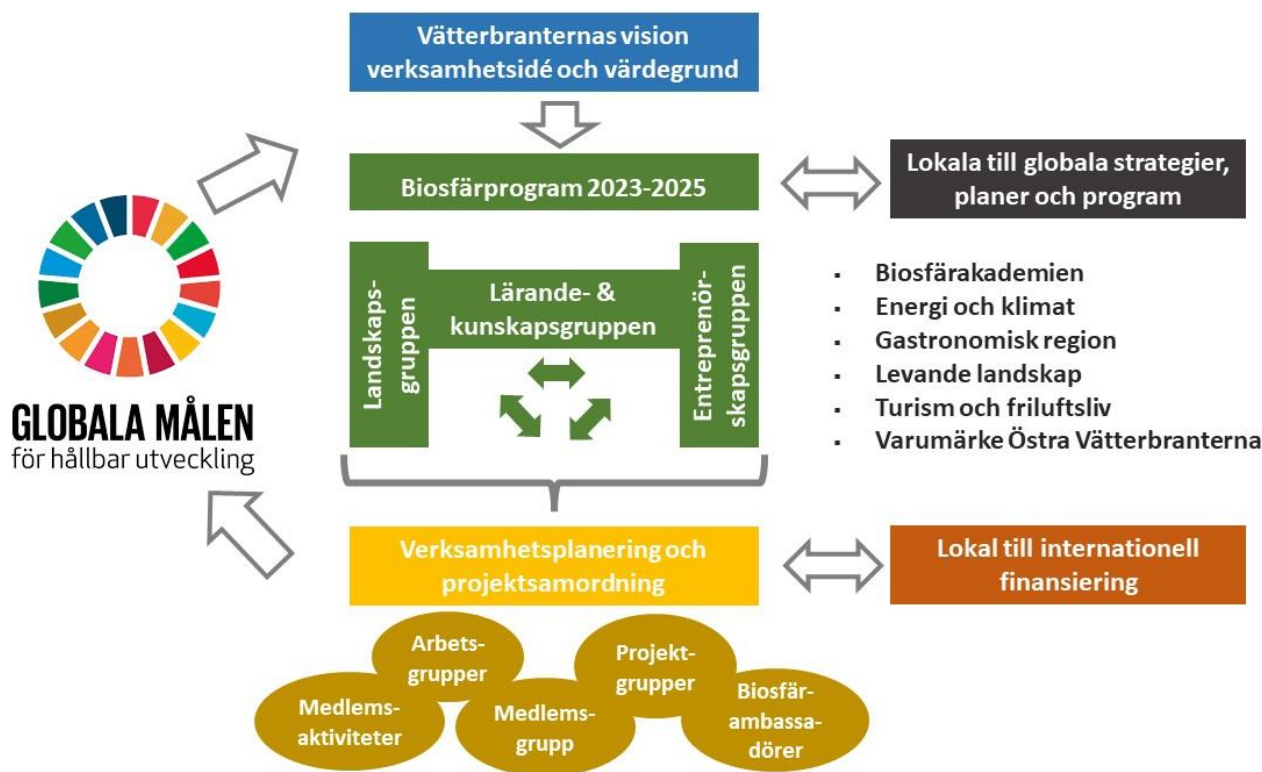
Verksamhet i enlighet med biosfärprogrammet

Biosfärprogram 2023–2025 (BP2023) är en revidering av BP 2016 och kan ses om en del i ett långsiktigt utvecklingsarbete mot en hållbar utveckling där biosfärområdets tre funktioner ”Bevara-Utveckla-Stödja” genomsyrar samverkan och lärande liksom genomförande av åtgärder och projekt. All verksamhet som Vätterbranterna genomför eller stödjer ska bidra till minst ett av de globala miljömålen. Basen för verksamhet inom ramen för det reviderade biosfärprogrammet är de breda liksom djupa kunskaperna och starka engagemanget för de olika dimensionerna av den hållbara utveckling som medlemsorganisationer, samverkansparter och föreningsmedlemmar besitter.

Vi agerar gemensamt och ansvarsfullt för att skapa livskraftiga och hållbara samhällen i harmoni med biosfären.

BP2023 innebär vissa strukturella förändringar i hur verksamhet, samverkan och skapande av engagemang organiseras, jämfört med BP 2016. Syftet med dessa förändringar är att skapa en mer effektiv organisation. Grunden för samverkan finns förutom i syftet med biosfärområdet i respektive organisations, företags eller medlems egna drivkrafter och ”varför”. Samtliga myndigheter, kommuner och organisationer har sina egna målgrupper liksom planerings-, policy- och strategidokument som ska bidra till att uppnå de egna verksamhetsmålen. Biosfärföreningen

kan erbjuda dessa olika parter en neutral arena för dialog och samverkan kring gemensamma mål eller utmaningar liksom samskapande av lösningar.

Figur4. Skiss över hur biosfärprogrammet förhåller sig till övriga centrala delar av biosfärområdet.

Vätterbranternas vision, verksamhetsidé och värdegrund (**blått**) styr vilket håll biosfärföreningen ska arbeta mot på ett övergripande plan.

Även strategier, handlingsplaner och program som anknyter till hållbar utveckling eller implementering av Agenda 2030 och har antagits av andra organisationer på olika nivåer (**mörkgrått**) har tydliga kopplingar till detta biosfärprogram då dessa organisationer kan få en uppväxling i genomförandet genom att nyttja biosfärområdet som ett modellområde för samverkan och lärande.

En övergripande tvärsektoriell informationsdelning och samverkan mellan grundarorganisationer liksom andra intressenter i form av regionala organisationer (**gröna pilar**) bör ske regelbundet och organiseras på initiativ av biosfärföreningen. En bred samverkan skapar förutsättningar för biosfärföreningen att utgöra en neutral arena för hållbar utveckling som eftersträvas.

Landskapsgruppen, Entreprenörskapsgruppen samt Lärande- och kunskapsgruppen utgör så kallade **Skapargrupper (grön)**. Se mer i kapitel nedan.

Biosfärprogrammet 2023–2025 är till skillnad från Biosfärprogram 2016–2021, inte en handlingsplan som pekar ut specifika satsningar lämpade inom de sex fokusområdena (**punktlista till höger**). Prioriterade åtgärder och initiativ bestäms i den årliga verksamhetsplaneringen och projektsamordningen (gult). Biosfärprogrammet beskriver emellertid hur och vilken typ av verksamhet som biosfärföreningen bör ägna sig åt under aktuella år. En idébank med förslag på

åtgärder och projekt Vätterbranterna kan arbeta med som utgör en bilaga till biosfärprogrammet. Idébankens innehåll är hämtat från rapporter framtagna av biosfärföreningen under perioden 2021–2023. Idébanken bör hanteras som ett levande dokument.

För att kunna bedriva denna verksamhet krävs extern finansiering (**orange**). Här ryms flera befintliga och potentiella finansiärer varav grundarorganisationerna är de viktigaste. Värt att nämna är också att från och med 2023 ingår nästan hela biosfärområdet i ingår Leader Västra Småland (undantaget Adelöv socken som ingår i Leader Folkkungariket). Leadermodellen för landsbygdsutveckling har som mål att bidra till hållbar utveckling genom Agenda 2030. Det finns därmed många synergier och en god potential för finansiering av projekt med stor lokal delaktighet bland både föreningsliv, invånare och företagare, kopplade till samtliga av biosfärprogrammets Skapargrupper. Dessa grupper har i sin tur inflytande på varandra och medlemmar kan via dessa grupper initieras i biosfärverksamhet. Det möjliggör delaktighet på flera sätt och i olika samverkansgrupper.

Längst ned i modellen – på gräsrotsnivå – finns några runda figurer (**bruna**) där engagemang, påverkan och aktiviteter för bland annat föreningens medlemmar ryms. Till skillnad från Skapargrupperna är detta grupperingar som kan komma och gå beroende på intresse och finansiering. Beslut om bildande av arbetsgrupper och projektgrupper liksom genomförande medlemsaktiviteter kan göras av både styrelsen och skapargrupperna. Alla grupper bör ha ett definierat syfte. Syftet tas fram genom att gruppen själv gör en syftesbeskrivning som fastställs av styrelsen.

Målet med biosfärprogrammet – Att stärka Vätterbranternas förutsättning som modellområde för hållbar utveckling och arena för implementering av Agenda 2030

I den vänstra delen av modellen återfinns de globala målen som påverkar inriktningen för biosfärområdet. I Sverige utgör de 16 nationella miljömålen grunden för de ekologiska dimensionerna i de 17 globala miljömålen. De satsningar och projekt som utförs inom Vätterbranterna bidrar till genomförandet av de globala målen, inte minst genom att utgöra modellområden varifrån erfarenheter och kunskap kan spridas till andra delar av samhället.

SKAPARGRUPPER

Skapargrupper är en vidareutveckling och ett förtydligande av den samverkan som ska ske inom biosfärområdet. Vilka parter som ingår i skapargrupperna beslutas av styrelsen. För att kunna få fart i arbetet att realisera målen för respektive fokusområde bildades efter att biosfärprogrammet antogs olika grupper – så kallade fokusgrupper. Inget fokusområde eller fokusgrupp har varit viktigare än de andra, även om tyngdpunkten periodvis har legat på något av dem. Exempelvis under genomförande av större projekt eller hantering av oförutsägbara samhällsutmaningar såsom flyktingkris, pandemi eller annat.

De inom Vätterbranterna föregående sex fokusgrupperna (Energi & Klimat, Gastronomisk Region, Levande Landskap, Varumärke Vätterbranterna, Turism & Friluftsliv) har bedrivit utvecklande verksamhet inom samtliga sex områden. Verksamhet som på många sätt bidragit till en mer hållbar utveckling och utgjort goda exempel som skapat både nationellt intresse, ökad kunskap och lokalt engagemang. Målet har varit att biosfärområdets tre funktioner ”Bevara-Utveckla-Stödja”, ska genomsyra alla verksamheter och processer. Samtidigt har verksamheterna inom de sex grupperna varken haft förutsättningar eller kapacitet att kommunicera eller effektivt dela erfarenheter och kunskap till externa intressenter och internt dem emellan.

Biosfärprogrammets sex fokusgrupper ersätts av tre skapargrupper, arbetsgrupper och projektgrupper.

I och med denna revidering har antalet grupper minskats ned och paketerats om för att effektivisera och förtydliga föreningens arbete. Från att tidigare ha kallats *fokusgrupper* (där fokus i gruppen skulle läggas på en specifik utmaning) kallas dessa grupper nu för *Skapargrupper* för att betona att gruppen tillsammans skapar förutsättningar för hållbar utveckling inom aktuellt område. De tre Skapargrupperna är följande: *Landskapsgruppen*, *Entreprenörskapsgruppen* samt *Lärande- och kunskapsgruppen*.

Det övergripande **syftet** med Skapargrupperna är att utgöra en neutral arena för organisationer att lära och samskapa lösningar kring komplexa hållbarhetsutmaningar. Utifrån ett tvärsektorielt angreppssätt kan olika målkonflikter belysas och hanteras med praktiska metoder. Denna arena för ett systemövergripande samskapande är en av biosfärområdets viktigaste funktioner som annars saknas inom och mellan andra organisationer. Det är också denna funktion som gör att biosfärområdet kan bli en värdefull katalysator för att, på egen hand och genom de deltagande organisationerna, bidra till de globala målen genom konkreta satsningar.

Styrelsen via koordinatören är sammankallande för Skapargrupperna. Skapargruppernas arbete sker via representativt **deltagande** mellan organisationer i första hand. Även personer som besitter en expertkunskap ”på egen hand” inom berörda fokusområden kan delta i gruppen. En bred kompetens och olika infallsvinklar eftersträvas i gruppens sammansättning, då detta förväntas leda till en större gemensam förståelse kring de utmaningar som diskuteras. Protokoll förs vid mötena och läggs ut på hemsidan alternativt skickas ut till deltagande organisationer. För ökad transparens bör skapargruppernas deltagare och övriga grupperingar presenteras vid medlemsmöte/årsmöte. Input till nya arbets- och projektgrupper samt ökat engagemang bör inhämtas löpande.

Inom biosfärföreningen är Skapargruppernas **uppdrag** framförallt av rådgivande och vägledande karaktär. Skapargrupperna har ingen formell status att fatta beslut för föreningen men har en viktig funktion att ge rekommendationer och förslag på inriktning av arbetet, olika satsningar och projektidéer etc. Vidare är ekonomin kopplade till arbetsgrupper och projekt understödda styrelsen och VU vilka sin tur kan delegera vissa av dessa beslut till skapargrupperna.

Skapargrupperna är rådgivande inom följande:

- Biosfärföreningens ställningstaganden kring strategiska avvägningar inom aktuella fokusområden
- Biosfärföreningens remissvar eller liknande formella yttranden kring relevanta ämnesområden
- Projektkoordinering inom biosfärföreningen
- Upprättande av årliga verksamhetsplaner för biosfärföreningen
- Skapande av medlemsaktiviteter

Skapargrupperna är vidare beslutande inom följande:

- Upprättande av mindre samverkansgrupper kring specifika frågor/utmaningar
- Upprättande av arbetsgrupp
- Aktiviteter inom arbetsgrupper inom befintlig budget

Målen för Skapargrupperna bestäms gemensamt av gruppen. Utgångspunkten vid sättandet av dessa mål är det ska bidra till aktuella globala mål och till aktuella regionala och lokala strategier (dessa finns angivet för varje Skapargrupp nedan). Målen ska – utöver att bidra till dessa övergripande mål – ta avstamp i Vätterbranterna specifika och platsanknutna utmaningar, dvs landskapet och de människor som där bor och verkar. Målen ska kunna revideras löpande för att hållas relevanta. Vid årsberättelsen utvärderas arbetet utifrån satta mål.

En **regelbunden samverkan** mellan de olika Skapargrupperna bör utformas för att ta lärdom av varandras process och se vilka synergier som kan finnas mellan de arbeten som pågår eller planeras. Biosfärkoordinatoren ansvarar för samverkan mellan grupperna.

Landskapsgruppen

Landskapsgruppen kan sägas ha en lång historia inom Vätterbranterna då diskussioner kring hur landskapet inom området kan bevaras, utvecklas och stödjas har pågått i snart mer än trettio år. Denna arena där företrädare har samlats från framförallt skogs- och markägarintressen, samt offentlig och ideell naturvård för dialog, kunskapsutbyte och inlyssnande av andra parter, infallsvinklar och utmaningar, har rönt nationellt intresse och ibland benämnts som Vätterbrantsmodellen. Landskapet är en begränsad fysisk resurs med dess ekosystemtjänster och livsrum för både invånare, affärsverksamhet, hänsynskrävande arter och komplexa ekosystem. Nya utmaningar och nya anspråk uppstår vilket skapar behov av nya avvägningar kopplat till landskapets resurser. Kanske är arbetet inom denna grupp mer aktuell än någonsin.

De föregående fokusgrupperna "Energi & Klimat, Levande Landskap och delvis Turism & Friluftsliv" har identifierat och hanterat samverkan, åtgärder och projekt för att bidra till en lösningsorienterad hantering av intressekonflikter. De kommande åren kan i nuläget identifieras flera intressekonflikter viktiga att utgöra en neutral arena för och att samskapa lösningar kring. Bland annat kan nämnas spänningsfält kring hur skogens resurser och tjänster kan användas på ett väl balanserat sätt, hur vattnet i landskapet kan förvaltas i ett förändrat klimat och hur arealen jordbruksmark ska räcka till att producera livsmedel, energi och biologisk mångfald. Samskapande inom Landskapsgruppen syftar utöver att hantera intressekonflikter och skapa synergier, till att identifiera behov av arbetsgrupper.

Därutöver kan flera av de relativt nya anspråken på landskapet – såsom mineralbrytning, byggande av storskalig infrastruktur och anläggningar för energiproduktion – föranleda viktiga processer inom denna grupp. Ytterligare intressekonflikter anspråk på begränsade resurser kan komma att segla upp och bli viktiga för biosfärföreningen och landskapsgruppen att adressera. Genom den så kallade brist- och funktionalitetsanalysen finns en internationell spjutspetskunskap om delar av det terrestra landskapets ekologiska ramar, och genom landskapsgruppen kan denna kunskap omsättas till praktisk nytta.

I och med den omfattande rapporten Landskap i Balans som tagits fram finns en gedigen kunskapssammanställning kring de projekt och resultat som uppnåtts med syfte att stärka den ekologiska hållbarheten och bidra till uppfyllande av de svenska miljömålen ett rikt odlingslandskap, levande skogar, ett rikt växt och djurliv samt myllrande våtmarker. Landskap i balans är ett informationsunderlag av mycket stort värde för att både tillvarata projekterfarenheter, forskningsresultat och immateriell kunskap som inhämtats, delats och sammanställts under biosfärområdets första 10 år. Rapporten innehåller även ett omfattande antal idéer gällande åtgärder, projekt, aktiviteter som vid genomförande bidrar till ekologisk hållbarhet och flera av både de nationella miljömålen och implementering av Agenda 2030 globala. Den idébank med förslag på åtgärder och projekt Vätterbranterna kan arbeta med som utgör en bilaga till biosfärprogrammet har till stor del hämtats från Landskap i balans.

Fokusområden: Levande landskap, samt Energi och klimat (*Varumärke Östra Vätterbranterna*)

Relevanta andra strategier: Grön handlingsplan, Regional Skogsstrategi för Småland, Klimat- och energistrategi för Jönköpings län, Landskap i balans (Strategi för landsbygdsutveckling i Jönköpings kommun)

Insatsområde Leader Västra Småland: Långsiktigt hållbar utveckling och klimatfokus

Globala mål: 6, Rent vatten och sanitet för alla, 7. Hållbar energi för alla, 11. Hållbara städer och samhällen, 13. Bekämpa klimatförändringarna, 14 Hav och Marina resurser, 15. Ekosystem och biologisk mångfald, 17. Genomförande och globalt partnerskap.

Entreprenörskapsgruppen

Entreprenörskapsgruppen tar rygg på den framgångsrika utveckling som skett inom Vätterbranterna det senaste decenniet inom framförallt matproduktion- och livsmedelsförädling samt besöksnäringen, eller med andra ord, inom fokusområdena Gastronomisk region samt Turism och friluftsliv. I området har ett stort antal företag med bas i dessa näringar startats och vidareutvecklats vilket fått stor påverkan på platsens utveckling och renommé. Men framförallt finns det en stor potential framöver för ett än mer hållbart företagande inom biosfärområdet, dels inom dessa områden men även i andra branscher. Många organisationer och personer har uttryckt en tydlig önskan kring att biosfärområdet på ett strukturerat sätt ska arbeta för att realisera denna potential och genom entreprenörskapsgruppen skapas nu en plattform för detta.

Biosfärföreningen lät för snart tio år sedan ta fram en Näringslivsstudie. Denna visade på den stora potentialen inom Vätterbranterna och behovet av att bl.a. samla näringslivsaktörerna inom biosfärområdet för att skapa ett ägarskap för Vätterbranternas utveckling. Vidare betonades behovet av att utveckla en tydlig och stark profil där områdets värden och karaktär kommuniceras och ligger till grund för att utveckla näringslivet och destinationen. Trots att mycket av det som lyfts fram i Näringslivsstudien har realiserats kvarstår mycket arbete kopplat till dessa utmaningar än idag. En uppdatering av Näringslivsstudien kan vara aktuell att påbörja för att kunna stå klar som underlag till det nya biosfärprogrammet från 2025.

Inom ramen för entreprenörskapsgruppen finns en naturlig och neutral arena för regelbunden samverkan mellan regionala och lokala organisationer vilken kan möjliggöra att identifiera gemensamma utmaningar och intressen. Till skillnad från samverkan och samskapande inom Landskapsgruppen handlar det sällan om att hantera intressekonflikter. Inom Entreprenörskapsgruppen bidrar samverkan till att identifiera synergier och ökad utväxling vid genomförande av åtgärder samt att dela kunskap och kommunicera till relevanta målgrupper utanför den egna organisationens primära målgrupper.

Olika intresseområdens och organisationers arbetsinsatser och utveckling är att betrakta som till varandra kompletterande metoder. De bidrar på olika sätt till att steg tas för att uppnå en hållbar utveckling där biosfärområdet blir ett hållbart och attraktivt område att både leva och verka i liksom att besöka. Det bidrar till förbättrande förutsättningar för bevarande av resilienta ekosystem liksom att bedriva småskalig verksamhet inom gröna näringar och annan näringslivsverksamhet. Det uppmuntrar ett levande aktivt föreningsliv och en tillgänglig landsbygd med höga sociala värden för bland annat turism och friluftsliv. Över tid innebär de olika delmomenten av hållbar utveckling ett bevarande eller skapande av de infrastrukturer för både fungerande samhällsservice liksom de ekosystemtjänster samhället behöver lokalt som globalt.

För att nå Globala målen krävs ekonomisk tillväxt som samtidigt värnar social och miljömässig hållbarhet. Ansvaret som ligger på näringslivet handlar i grunden om att driva företag på ett ansvarsfullt och hållbart sätt som tar hänsyn till sociala, miljömässiga och ekonomiska faktorer i företagets verksamhet i alla led. Begreppet biosfärentreprenörskap (eng: Biosphere Entrepreneurship) omfattar detta och kan kortfattat beskrivas som att företagandet skapar värde till landskapet. Att inom skapargruppen arbeta med biosfärentreprenörskap är en lämplig prioritering. En inom det nyligen genomförda projektet "Hållbar platsutveckling" (2022–2023) identifierad och övergripande fråga att samskapa kring är åtgärder för att höja företagares intresse för och stärka kompetensen kring vad hållbart företagande handgripligen kan innebära inom olika branscher.

Att i företagande utgå från landskapets unika kvaliteter kan bidra till implementering av både sociala, ekonomiska och ekologiska dimensioner av Agenda 2030. Samverkan och samskapande i

bygden kan i sin tur bidra till en attraktiv, bärkraftig landsbygd och platsutveckling.

Fokusområden: Gastronomisk region, Turism (och friluftsliv) (*Varumärke Östra Vätterbranterna*)

Relevanta andra strategier: Livsmedelsstrategin 2030, Besöksnäringstrategi? (Grön handlingsplan, Regional Skogsstrategi för Småland, Strategi för landsbygdsutveckling i Jönköpings kommun)

Insatsområde Leader Västra Småland: Entreprenörskap – nya företag, tjänster och produkter

Globala mål: 2. Ingen hunger, 8. Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt, 9. Hållbar industri, innovationer och infrastruktur, 12. Hållbar konsumtion och produktion, 17. Genomförande och globalt partnerskap.

Lärande- och kunskapsgruppen

Lärande- och kunskapsgruppen är en direkt fortsättning av den så kallade Biosfärakademien som formerades och började arbeta tidigt efter att biosfärområdet bildades. Genom biosfärakademien har lärandet kring hållbar utveckling skapat ett framgångsrikt engagemang över generationsgränser och mellan olika intressegrupper.

I biosfärprogrammet beskrivs tydligt hur den lärande processen i föreningen tar spjörn i Unescos initiativ Global Action Program (GAP) med syftet att stärka lärande om hållbar utveckling i alla lärandemiljöer och att uppmuntra lokala samhällen att utveckla modeller för detta. Sedan 2019 är det istället ramverket "Education for Sustainable Development (ESD) for 2030" som är vägledande för arbetet. I detta omfattas såväl det formella lärandet (folkbildning, förskola, skola och högre utbildning), som ickeformella lärandet (museer, bibliotek, föreningar) och informella lärandet (erfarenhetsbaserad kunskap, sociala nätverk etc).

Ett av de prioriterade handlingsområdena inom ramverket handlar om att utveckla arenor för lärande. Här kan Lärande- och kunskapsgruppen fylla en särskilt viktig funktion genom att utgöra en sådan arena i sig själv och även bidra till skapandet av andra arenor. Inom Lärande- och kunskapsgruppen bidrar till att ta fram ny kunskap och genom samverkan kommunicera kunskap till relevanta målgrupper utanför den egna organisationens primära målgrupper. Vidare kan den spetskompetens kring lärande om hållbar utveckling som finns inom Lärande- och kunskapsgruppen än tydligare integreras och vidareförmedlas till de övriga två skapargrupperna liksom andra grupper i föreningen.

De kommande åren kan i nuläget identifieras ett behov av att tydligare integrera och vidareförmedla lärande och kunskapsgruppens spetskompetens med samverkansorganisationer verksamma inom Landskapsgruppen och Entreprenörskapsgruppen.

Figur 5. illustrerar Biosfärakademiens samverkansmodell för arbetet i Vätterbranterna.

Vidare är en vidareutveckling av inlett samarbete med Jönköping University inom ramen för befintligt Kandidatprogram och Mastersprogrammet för Globala studier, av stor vikt. Studenterna som är av många nationaliteter har stort intresse för biosfärföreningens utmaningar och möjligheter. Exempelvis finns möjlighet att upprätta en arbetsgrupp för just studenter där de exempelvis kan bidra med intressanta infallsvinklar, samverkan och aktiviteter med lokala förningar och biosfärintvånare. Studenterna kan även bidra med viss forskning och kunskapssammanställning. Exempel på detta finns inom pågående projektet Ekuccé där två studenter bidrar genom att ta fram historiskt underlag till projektet.

Fokusområden: Biosfärakademien (*Varumärke Östra Vätterbranterna*)

Relevanta andra strategier: Unescos strategiska dokument Education for Sustainable Development (ESD) for 2030 liksom Man and the Biosphere (MAB) programmets perspektiv på kunskap och lärande.

Insatsområde Leader Västra Småland: Kunskapshöjning, inspiration och nätverk

Globala mål: 1. Ingen fattigdom, 3. God hälsa och välbefinnande, 4. God utbildning för alla, 5 Jämställdhet, 10 Minskad ojämlikhet, 16. Fredliga och inkluderande samhällen, 17. Genomförande och globalt partnerskap.

Genomförande av biosfärverksamhet

Biosfärprogrammet bör hanteras som en vägledning för hur biosfärverksamheten kan vidareutvecklas för att kunna verka som modellområdet för hållbar utveckling. Samverkan och samskapande inom Skapargrupper, arbetsgrupper, projektgrupper med flera, bör utvärderas i samband med framtagande av ett nytt biosfärprogram i harmoni med Unescos kommande globala handlingsplan för biosfärområden (ersätter Lima Action plan 2025).

Figur 6. Att som modellområde för hållbar utveckling bidra till implementering av hållbar utveckling inom ramen för Agenda 2030 kan visualiseras som ett garnnystan.

Samskapande genom samverkan på olika sätt

Strategisk samverkan och samskapande inom och emellan Skapargrupperna liksom mellan organisationer och biosfärinvånare och biosfärföretagare utgör en avgörande funktion för att utgöra ett modellområde för hållbar utveckling. Det globala målet nr 17 "Genomförande och globalt partnerskap" kan sägas vara biosfärområdets viktigaste bidrag till hållbarhetsarbetet.

Det interna biosfärarbetet möjliggör för att finna finansiering och utveckla gemensamma projekt. Tvärvetenskaplig och organisationsövergripande verksamhet bidrar till uppfyllande av fler än de globala miljömål som vardera samverkande part för sig bidrar till uppfyllande/implementering av.

Nedan exemplifieras olika former av samverkan som bidrar till samskapande inom Vätterbranternas verksamhet:

- Fortlöpande samverkan inom styrelsen mellan intresseorganisationer, myndigheter, kommuner och akademien
- Planerad samverkan mellan Skapargrupperna – för ökad förståelse och kunskapsöverföring
- Planerad regelbunden samverkan mellan parterna inom Skapargrupperna – neutrala arenor för att hantera intressekonflikter, skapa synergier och identifiera gemensamma utvecklingsområden
- Samverkan i arbets- och projektgrupper avgränsade i tid och rum utifrån specifika behov, frågeställningar, projekt eller aktiviteter. Parter och föreningsmedlemmar i samverkan varierar utifrån olika intresse i aktuellt tema/frågeställning.
- Samverkan mellan biosfärföreningen och medlemmar i form av medlemsmöten och medlemsaktiviteter
- Oplanerad, spontan samverkan

Att kommunicera, kunskapsdelar och skapa intresse

Kommunikationsstrategin har definierat sex viktiga parametrar som pågående och viktiga för att stärka Vätterbranschens verksamhet, öka interna målgrupps engagemang och kunskap samt motivera aktörer att bidra till att utveckla biosfärområdet som modellområde för hållbar utveckling.

1. Öka kännedom och stolthet
2. Öka medlemsantal
3. Lyft spetsarna, både inom biodiversitet, besöksmål, projekt, personer, företag.
4. Dela kunskap
5. Förenkla kommunikationen och välj budskap beroende på målgrupp
6. Samarbeta

Vätterbranscherna har under hela sin tid som biosfärområde aktivt verkat för ovanstående samt för att ta fram ny kunskap i samverkan med akademien. Ett fortsatt och fördjupat engagemang för att ytterligare stärka alla sex parametrar är avgörande för att fortsätta utveckling som modellområde för hållbar utveckling.

Utmaningar och mål att enas kring

För att skapa en tydlig riktning och handlingskraft i föreningen finns ett behov av att tydliggöra konkreta utmaningar och målsättningar. I tidigare biosfärprogram utarbetades mål per respektive fokusområde. Dessa återfinns i bilaga 3. Sedan dess har även idéer kring detta tagits fram i rapporterna Landskap i Balans samt Hållbar platsutveckling, vilka hittas i bilaga 1.

Med dessa underlag som inspiration bör föreningen och dess skapargrupper kunna definiera aktuella utmaningar och utarbeta relevanta målsättningar och projekt för kommande år fram till det nya programmet. Att lyckas skapa nya framåtsyftande målsättningar att enas kring har stor betydelse för möjligheten att samla organisationerna, hitta finansiering och skapa engagemang hos biosfärintresserna/-aktörerna.

Uppföljning

För att Vätterbranscherna ska fungera som ett modellområde behöver arbetet löpande följas upp och utvärderas. Med lärdom av tidigare erfarenheter, både inom biosfärområdet och via omvärldsbevakning och lärdom från bland annat världens övriga 700 biosfärområden. Med hjälp av uppföljningen och genomlysning av nya projekttider med hjälp av Agenda 2030 underlättas prioritering av projekt och utformande av kommande biosfärverksamhet.

För den kommande 10-årsutvärderingen behöver utvecklas ett sätt att följa upp för att mäta och /eller utvärdera genomförd verksamhet. Detta för att tillvarata erfarenheter och kunskap för lärdom och vidareutveckling av verksamheten och underlätta prioritering av nya åtgärder. Ett sätt att göra detta är att vidareutveckla verksamhetsberättelsen till en årsskrift, liknande den som Vattenriket tar fram.

Det är även viktigt att dela kunskapen extern och lättillgänglig information via hemsida och andra digitala kanaler. Inom ramen för kommunikationsstrategin bör tas fram en lathund för hur en kortfattad populärvetenskaplig sammanfattning skrivs i samband med avslut av projekt.

Biosfärprogrammet föreslår att styrelsen ger Lärande och kunskapsgruppen i uppdrag att ta fram en checklista eller lathund för vilka parametrar som ska rapporteras vid aktiviteter.

Vägledning kan tas utifrån hur verksamhet beskrivs och prioriteras i relation till i) Agenda 2030, ii)

inom Blekinge Arkipelag, liksom iii) hur uppföljning systematiseras inom Leader-verksamheten. Systematiserad uppföljning kan sedan strategiska förändringar göras om behov finns. Till exempel möjliggörs att det i samband med den årliga verksamhetsplaneringen identifieras inom vilka fokusområden verksamhet eller samverkan behöver stärkas.

Relevanta parametrar att följa upp och kommunicera för respektive åtgärd (aktivitet/projekt) kan exempelvis vara:

- Vilka av de globala miljömålen som åtgärden bidrar till uppfyllande av; primärt och indirekt.
- Vilka åtgärden involverar; biosfärintervjuare, barn, företagare, lokala föreningar
- Om åtgärden bidrar till samverkan mellan minst tre olika organisationer
- Om nya nätverk skapas
- Om åtgärden är nyskapande eller en vidareutveckling av lyckad åtgärd på annan plats

Framtagandeprocessen av det reviderade biosfärprogrammet

Framtagande av föregående biosfärprogram skedde innan de Agenda 2030 och de globala miljömålen var beslutade. Verksamheten har under åren i ökande utsträckning relaterats till Agenda 2030. Revidering av biosfärprogram har genomförts under perioden december 2022 – mars 2023.

Utifrån preciserad uppdragsbeskrivning beslutad av styrelsen har processen under revideringen främst fokuserat på att vidareutveckla formerna för samverkan och samskapande mellan både organisationer och medlemmar, samt visa hur biosfärverksamheten strävar mot att vara ett modellområde för hållbar utveckling och bidrar till implementering av Agenda 2030.

Ansvariga för revideringen av biosfärprogrammet har varit Ellen Nystedt och Simon Jonegård, vilka även genomförde biosfärområdets 10-årsutvärdering gentemot Unesco.

Värdefulla aktiviteter och samverkansforum under framtagandeprocessen

- Inhämtning av underlag och inläsning utifrån uppdraget med en begränsad revidering
- Dialogmöten med personer i fokusgrupper
- Dialog med verksamhetsutskottet
- Deltagande och inhämtande av synpunkter från styrelsen i samband med 3 styrelsemöten
- Inhämtande av synpunkter från styrelseledamöter utifrån en presentation med förslag till ny organisation och ett antal följdfrågor
- Samverkan med biosfärprojektet Hållbar platsutveckling
- Digitalt informations- och dialogmöte kring fokusgruppers framtida namn och syfte
- Fysiskt medlemsmöte om Skapandegrupper och arbetsgrupper som ersättning för fokusgrupper
- Erbjudit alla organisationer och ledamöter dialogmöten och genomfört ett (WWF)
- Möte med Leader Västra Småland
- Dialog och lärande av arbetet med hållbar utveckling genom Leader-modellen
- Dialogmöte med arbetsgruppen för arbetet med Hållbar platsutveckling
- Fler än 20 djupintervjuer i samband med 10-årsutvärderingen
- Inkommen skriftlig feedback från fem styrelseledamöter

Bilagor

1. Idébank 2023 - från rapporterna Landskap i balans och Hållbar platsutveckling
2. Biosfärprogram 2026–2021
3. Idébank med åtgärder upptagna i biosfärprogram 2016–2021